

סיכומי הדרך היומי

בפיך (קידושין ל')

מחודדים

ת"ר ושגנתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0799-379-634

נא להתפלל עבור פינחס בן פייגא מרים

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

דבר המערכת

...ביד עוסקי תורתך סיום מסכת סוטה

רבי הקדוש סיים את המסכת במשנה: משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, משמת רבי עקיבא בטלו כבוד התורה, משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה, משמת ר' יוסי קטנא פסקו חסידים, משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה, משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, משמת רבי ישמעאל בן פאבי בטלה זיו הכהונה, משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא.

אחרי רשימה כה מעציבה אפשר להשבר, וכי התנא בא להשמיענו שאבדנו כל סיכוי להתעלות, זהו! הכל נגמר, וכי כה מסיימים מסכת? הלא צריכים לסיים בדבר טוב (שו"ע או"ח ס"ס קל"ח).

ובגמרא הביאו על דברי התנא 'משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא' - א"ל רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא (פרש"י שאני ענותן), א"ל רב נחמן לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא, ובאמירות אלו מסתיימים דברי האמוראים למסכת זו.

כנראה שהאמוראים רצו לחזק אותנו ולסיים בדבר טוב שלא להתייאש, יש סיכוי! אבל איך יכול רב יוסף לשבח את עצמו על מעלת ענותנותו וכי אין זה תרתי דסתרי?

בגמרא (מ"ז): משרבו מושכי הרוק (מדת גאווה) רבו היהירים ונתמעטו התלמידים והתורה חוזרת על לומדיה, פרש"י: מחזרת אולי תמצא לומדיה. מבואר בזה כשיש מיעוט תורה יש יותר סייעתא דשמיא, התורה מחזרת על אלו שכן לומדים שיצליחו ויתעלו. בספר נועם אלימלך פרשת וישב מביא בשם המגיד ממעזריטש זי"ע שכעת אשר אנחנו בגלות המור יש בני אדם שזוכים לרוח הקודש בקל יותר מבימי הנביאים!

המשנה בסוף מסכתין מברזת: הזדמנות פז לפניכם! אפשר לזכות במציאות! יש מיעוט! נתמעט! נתבטל! עכשיו הזדמנות לזכות! ובא רב יוסף ואומר לנו: הנה, תסתכלו איכא אנא - אני עוותן, מרוב ענותנותו לא חשב שענותנותו היא מדריגה וגדלות שלו, שהגיע אליה מתוך עבודה עצמית, רק זכה מן ההפקר מחמת שנתמעטה מידת העניות ובטלה מהעולם.

חנוכה הוא העת שנתגלה שבזמן שהיתה שכחת התורה והעברה על הדת, אותם המעטים והחלשים עוסקי התורה שאזרו חילם להתאמץ לקדש שם שמים, נתקדש השם שמו יתברך בעולם על ידיהם, כי התורה מחזרת על לומדיה לעזרם ולסייעם דווקא בעת ההיא.

ולפיכך נהגו לסיים בסוף מסכתין בברייתא דרבי פנחס בן יאיר: 'זהירות מביא לידי זריזות... ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות...! והם כל אותם מדריגות שלמדנו במשנת שמתו עם מיתת הצדיקים, ובאה הברייתא לפרש כוונת המשנה, שלא נטעה לומר שמתו מידות אלו ונתבטלו מן העולם, רק אדרבה אפשר להשיגן!

וסיום הברייתא: 'חסידות מביאה לידי רוח הקודש, ורוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים, ותחיית המתים בא ע"י אליהו הנביא ז"ל

במהרה בימינו יבא ויגאלנו כן יהי רצון אמן'

שבת קודש פרשת וישב - כ"ג כסלו תשע"ו

דף מ' ע"א

בזמן שהכהנים מברכים את העם, צריכים העם להודות לפניו על ברכותיו להראות שהן נוחות להם, ואומרים: ברכו ה' מלאכיו... ברכו ה' כל צבאיו... ברכו ה' כל מעשיו... במוסף של שבת אומרים: שיר המעלות הנה ברכו את ה'... שאו ידיכם קודש... ברוך ה' מציון... אף ש'ברוך ה' מציון' אינו מאותו מזמור אומר אותו ולא 'ברוך ה' מציון' שהוא מאותו מזמור - שמתוך שהתחיל בברכותיו של הקב"ה מסיים בברכותיו. במנחה בתענית אומרים: אם עוונינו ענו בנו... מקוה ישראל מושיענו... למה תהיה כאיש גדהם... בנעילה ביום הכיפורים אומר: הנה כי כן יבורך גבר... יברך ה' מציון... וראה בנים לבניך...

הפסוקים שהקהל אומרים בעת ברכת כהנים - נחלקו אם אומרים אותם בין הברכות של ברכת כהנים, או בשעת אמירת שם השם. ועוד נחלקו אם אומרים כל אחד מהפסוקים כנגד כל אחד מהברכות, או כל הג' פסוקים על כל ברכה וברכה.

י"א שאין העם אומרים הפסוקים אלא במקדש לכבוד השם המיוחד, וי"א שגם במקדש לא היו אומרים אותם - כלום יש עבד שמברכים אותו ואינו מאזין, וי"א שגם בגבולים אומרים אותם - כלום יש עבד שמברכים אותו ואינו מראה שברכת רבו חשובה לו. רבי אבא לא אמרם, מפני שראה שר' אבא מן עכו אינו אומרם.

רבי אבא אמר שבתחילה חשב שהוא עניו, עד שראה שר' אבא מן עכו אמר למתורגם טעם אחד והמתורגמן אמר טעם אחר ולא הקפיד.

ענוותו של רבי אבהו - אמרה אשתו של מתורגמו לאשתו: בעלי חכם כבעלך, ומה שהוא מתכופף אליי בשעת הדרשה הוא רק לכבוד אותו. וכשאמרה זו אשתו של רבי אבהו לבעלה, אמר לה: מה נפקא מינך, מתוך שנינו יתקלס שמו יתברך.

רצו למנות רבי אבהו בראש, כיון שראה שרבי אבא דמן עכו יש הרבה חובות וצריך ללוות, אמר רב אבא שיש חכם גדול וראוי לישב בראש יותר ממני, כדי שיושיבו את רבי אבא דמן עכו בראש, ויעשרוהו.

רבי אבהו ורבי חייא בר אבא היו יחד במקום אחד, רבי אבהו דרש באגדה ובאו כולם לשמוע, ולא באו לשמוע דרשתו של ר' חייא בר אבא, וחלשה דעתו. אמר לו רבי אבהו, משל לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות והשני מוכר מיני סידקית, מתוך שדמיהם קלים יש לו קונים הרבה. כל יום היו מלוין את רבי אבהו שהוא פנים בבית המלך, באותו יום ליווה רבי אבהו את רבי חייא בר אבא, ועם כל זה לא נתישבה דעתו.

בזמן ששליח ציבור אומרים 'מודים' - לרב: העם אומרים 'מודים... על שאנו מודים' - שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך. ושמואל הוסיף: אלוקי כל בשר... רבי סימאי הוסיף: יוצרינו יוצר בראשית... נהרדעי בשמיה הוסיף ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחייטנו וקיימתנו וכו', אחרא בר יעקב מסיים כן תחיינו ותחננו ותקבצנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב שלם וכו', לרב פפא: אומרים הכל.

לעולם תהא על האדם אימת הציבור - שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי השכינה. או מהנאמר 'ויקם המלך דוד על רגליו, ויאמר שמעוני אחי ועמי', אמר להם דוד: אם אתם שומעים לי, אחי אתם, ואם לאו, עמי אתם, ואני רודה אתכם במקל. וי"א גם מזה שתקן רבן יוחנן בן זכאי עשר תקנות, ואחת מהם שאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהם לדוכן, כדי שלא יראה הציבור הטיט שעל סנדליו. לרב אשי - אין ראייה מזה, שהטעם הוא שמא תפסק רצועה בסנדלו, וכדי שלא יתלוצצו עליו חבריו ישב לקשרה בשעת ברכת כהנים, ויאמרו שהוא בן גרושה או חלוצה ולכן אינו מברך עם הכהנים.

במקדש היו מברכים ג' הפסוקים של ברכת כהנים בברכה אחת - לפי שאין עונין אמן במקדש, וכשמברכים את ה' היו מברכין 'ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם'.

יום הכיפורים במקדש: חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, והוא נותנה לסגן, והוא נותנה לכהן גדול. והיינו אף לסובר שאין חולקים כבוד לתלמיד במקום רב, שהכל משום כבוד כהן גדול, שמראים את מעלותיו.

הכהן גדול עומד ומקבל הספר תורה וקורא פרשת 'אחרי מות', ו'אך בעשור', וגולל הספר

תורה ומניחה בחיקו, ואומר: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן. ומוסיף לקרוא בעל פה 'בעשור לחודש' שבחומש במדבר, שאם יגלו הספר תורה עד שם לקרותו יפסיק המתורגמן וישתוק ויש גנאי לציבור. אחרי קריאת התורה מברך ה' כהן גדול ח' ברכות: על התורה, עבודה (רצה), מודים, אתה בחרתנו וחותם מלך מוחל וסולח וכו', על המקדש וחותם אשר בחר במקדש, מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבורח בעמו ישראל, על הכהנים, על ירושלים, ושאר התפלה. אין ישיבה בעזרה - שאין כבוד שמים בכך, ואפילו למלאכי השרת, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלימה. אבל בעזרת נשים מותר לישב.

יום ראשון פרשת מקץ - כ"ד כסלו תשע"ו

דף מ"א

מדלגים בתורה בענין אחד כל זמן שלא גמר המתורגמן לתרגם, אבל לא בשני עניינים, שכשהלב נמשך אחר ענין אחד אינו ממהר לצאת ממנו ולשמע ולהבין ענין אחר. ודווקא בתורה שקורים בה המצוות ושוא לא ישמע אחת מהן ויבא לעבור עליה, אבל בנביא מדלגים אפילו בב' עניינים כל זמן שלא גמר המתורגמן, אבל כשגמר לא - שגנאי לציבור כשישתוק לפניהם ואין מתחיל בפסוק אחר, ובכל אופן לא ידלג מנביא לנביא, אמנם בתרי עשר מדלג מאחד לשני אך לא למפרע.

כשגולל הכהן גדול ספר תורה ומניחו בחיקו קודם שקורא על פה 'ובעשור' שבחומש במדבר, אומר: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן, שלא להוציא לעז על ספר תורה כאילו פרשה זו אינה כתובה בו ומשובש הוא.

הטעם שקורא בעל פה: שאין גוללים ספר תורה בציבור - משום גנאי ציבור שממתינים בשתיקה, ואין מביאים ספר תורה אחרת - שלא יאמר שמצאו פסול בספר הראשון. ודווקא כשאחד עולה לקרות בשני ספרי תורה, אבל בכמה עולים אין גנאי, ולכן ראש חודש טבת שחל בשבת קורים בג' ספרי תורה - פרשת השבוע, קריאת ר"ח, קריאת חנוכה. לריש לקיש הטעם שאין הכהן גדול קורא בספר תורה אחר - שצריך ברכה אחרת, ואין מברכים ברכה שאינה צריכה.

מברך כהן גדול ברכת התורה שלאחריה - כדרך שמברכים בבית הכנסת, על מחילת העוון - כדרך שמברך בתפלה - אתה בחרתנו, וחותם מלך מוחל וסולח וכו'. על המקדש וכהנים וישראל וירושלים - כל אחד ברכה לעצמה.

מה ששינוי במשנה שכהן גדול מברך שאר התפלה - היינו ברכה שיש בה תפלה, תחנה, רנה, ובקשה שעמך ישראל צריכים להוושע, וחותם 'שומע תפלה'.

לאחר שגומר כהן גדול לקרוא פרשה בכריותיה - כל אחד מהציבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה וקורא בו, להראות חזותו ונוי של ספר תורה שלו לרבים.

מצות הקהל במוצאי יו"ט הראשון של חג בשנה שמינית (מוצאי שביעית) - שנאמר 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות', שמיטה - שלא ימנו משנת ארבעים ליציאת מצרים אלא לאחר ז' שנים שכבשו וז' שנים שחילקו והתחילו למנות שמיטות, במועד - שלא ימנו מסוף שמיטה, בחג הסוכות - ולא במועד דראש השנה, בבוא כל ישראל - בתחילת המועד ולא ביו"ט אחרון, והיינו במוצאי יו"ט ראשון - שאין תיקון הבימה דוחה שבת ויו"ט.

מוצאי יו"ט ראשון עושים למלך בימה של עץ בעזרה, ויושב עליה, חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת, והוא לסגן, והוא לכהן גדול, והוא נותנה למלך, והיינו אף לסובר שאין חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב - שהכל משום כבודו של מלך.

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ובעזרת נשים מותר. המלך עומד ומקבל הס"ת, וקורא בישיבה, אגריפס המלך קרא בעמידה ושבחוהו חכמים, שהרי מותר לישב בעזרת נשים, ובמקום מצוה יכול המלך למחול על כבודו.

כשהגיע אגריפס לפסוק 'לא תוכל לתת עליך איש נכרי' זלגו עיניו דמעות, אמרו לו: 'אל תירא אגריפס, אחינו אתה אחינו אתה', שאמו הייתה מישראל, ובאותו שעה נתחייבו כלייה על שהחניפו לו, שלא היה ראוי למלכות, שעבד היה.

המלך קורא מתחילת ספר דברים עד 'שמע', ומדלג וקורא 'והיה אם שמוע', 'עשר תעשר', 'כי תכלה לעשר', וברכות וקללות, וחוזר לפרשת המלך עד שגומר כל הפרשה. ומברך הברכות שכהן גדול מברך ביו"כ, אלא שמברך 'מקדש ישראל והזמנים' במקום מחילת העון שביה"כ.

מיום שגבר אגרופה של חנופה: נתעוותו הדינים - שהחניפו הדינים

לבעלי הדין. ונתקלקלו המעשים - שהגדולים ראו עוברי עבירה ולא מיחו בידם. ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך - שמתוך שלא מיחו בעוברי עבירה, למדו ממעשיהם, ונמצא כולן עוברים. מותר להחניף לרשעים בעולם הזה.

יעקב אמר לעשיו 'כראות פני אלוקים ותרצני' - לרבי שמעון בן לקיש: נתכוון להחניפו, לרבי לוי: לאיים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים.

כל המחניף - מביא אף לעולם, אין תפלתו נשמעת, אפילו עוברים שבמעיי אמם מקללים אותו, גופל בגיהנום.

יום שני פרשת מקץ - כ"ה כסלו תשע"ו

דף מ"ב ע"א

כל המחניף לחבירו - סוף נופל בידו, או ביד בניו, או ביד בן בנו. כל עדה שיש בה חנופה - מאוסה כנידה, ולבסוף גולה.

ארבע כיתות אין מקבלים פני שכינה: לצים, חנפים, שקרנים, מספרי לשון הרע.

הדרן עלך אלו נאמרין

פרק שמיני - משוח מלחמה

משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם מדבר בלשון הקודש - שנאמר 'והיה כקרבכם אל המלחמה... ודבר אל העם', ולמדים מ'משה ידבר' שבמתן תורה שהיה בלשון הקודש.

'אמר אליהם שמע ישראל' - מתחיל בלשון זו, שאמר הקב"ה לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרים בידם.

'אתם קרבים היום למלחמה על אויבכם' - ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, אלא על אויבכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם.

פעמיים משוח מלחמה מדבר עמם: אחד בספר כשיצאו מארצם, מי ראוי לחזור - הבונה בית והנוטע כרם ומי שאירס אשה והירא ורך הלבב, ומי ראוי לילך למלחמה, ופעם שנית במלחמה - 'אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו', כנגד ד' דברים שעובדי כוכבים עושים - מגיפים בתריסים, מריעים בקרנות, וצווחים בקולם, ורומסים בצהלת סוסייהם.

דף מ"ב ע"ב

'כי ה' ההולך עמכם' - הם באים בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום. פלישתים באו בנצחונם של גלית, מה היה בסופו - נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחונם של שובך, מה היה סופו - נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם אי אתם כן, כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם להלחם לכם - זה מחנה הארון.

'גלית' שמו שעמד בגילוי פנים - בחוצפה לפני הקב"ה, שנאמר 'ברו לכם איש', ו'איש' זה הקב"ה שנאמר 'ה' איש מלחמה'. אמר הקב"ה: הריני מפילו על ידי 'בן איש' - זה דוד, שנאמר 'ודוד בן איש אפרתי הזה'.

בג' מקומות לכדו פיו לאותו רשע ואמר את כשלונו. 'ויגש הפלישתי השכם והערב' - כדי לבטלם מקריאת שמע שחרית וערבית.

'ייתיב ארבעים יום' - כנגד מ' יום שניתנה בהן תורה.

'יציא איש הבינים' - נחלקו בפירושו: א. מבונה ומתוקן מכל מום של כיעור, ב. בינוני שבין ארבעה אחין, ג. עשוי וזקן כבנין, ד. שיצא מבין אנשים הרבה.

'וגלית שמו מגת' - שהכל דשים את אמו כגת.

כתיב שיצא גלית מ'מערות', והקרי 'מערכות' - שהכל הערו באמו.

כתיב 'הרפה' וכתוב 'ערפה' - נחלקו אם 'הרפה' שמה והכל עורפים אותה מאחוריה, או 'ערפה' שמה והכל דשים אותה כהריפות.

ד' בני ערפה 'סף' 'מדון' 'גלית' 'ישיב' - נפלו ביד דוד ועבדיו, שנאמר 'ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה', אמר הקב"ה: יבוא בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה.

בשכר ד' דמעות שהורידה ערפה על חמותה זכתה ויצאו ממנה ד' גבורים. 'חץ חניתו' - לשון חצי, הודיעך הכתוב שלא סיפר בחצי גבורתו, שאסור לספר בשבחם של רשעים, ולא לפתח בו והכתוב בא רק לשבחו של דוד שנלחם עם גיבור כמוהו.

נאמר ששר צבא של עמון נקרא 'שובך' ונקרא 'שופך' - נחלקו אם שמו שופך ונקרא שובך שהיה בנוי גבוה כשופך, או שמו שובך ונקרא שופך

שהיה שופך דמים כמים לכל מי שראה.

בחיילות נבוכדנצר נאמר 'אשפתו בקבר פתוח כולם גבורים', ונחלקו אם פירושו שבשעה שזורקים חץ עושים אשפתות של חללים מחמת גבורתם, או שבשעה שעושים צרכיהם עושים אשפתות של זבל, ולא מחמת חולי מעיים שהרי כולם גיבורים.

מי שיש לו הרבה זבל סימן שהוא חולי מעיים ויש לו לבקש רפואות טרם יכבד חוליו עליו.

'דאגה בלב איש ישחנה' - נחלקו אם ישחנה מדעתו, או ישחנה לאחרים.

יום שלישי פרשת מקץ - כ"ז כסלו תשע"ו

דף מ"ג ע"א

'כי ה' אלוקים ההולך עמכם להלחם לכם' - שהשם וכל כינויו מונחים בארון ההולך לפניכם.

'וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס, הכהן לצבא וכלי הקודש וחצצרות התרועה בידו' אותם אלו הסנהדרין, פינחס זה משוח מלחמה, כלי הקודש זה ארון ולוחות שבו, חצצרות התרועה אלא השופרות.

לא לחנם הלך פינחס למלחמה על מדין - אלא לפרוע דין אבי אמו, שנאמר 'המדנים מכרו אותו אל מצרים', ואלעזר לקח לו מבנות פוטאל, ולא נאמר 'פוטאל' - שבאה משני פוטי: יוסף שפטפט ביצרו, ויתרו שפיטם עגלים לעבודת כוכבים.

'ודברו השוטרים אל העם' - היינו דברי משוח מלחמה, שהכהן דיבר ושטר משמיע את דבריו.

'ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב...' - דבר זה מוסיפים השוטרים מעצמם, ולא מפי כהן משוח.

מ'זנגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל' עד 'ודברו השוטרים' - כהן מדבר וכהן משמיע, מ'ודברו השוטרים... מי האיש אשר בנה' עד 'ויספו השוטרים' - כהן מדבר ושטר משמיע, מ'ויספו' ואילך - שוטר מדבר ושטר משמיע.

'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו' - 'האיש' מרבה לקח בית, או ירש, או ניתן לו במתנה.

בנה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות חוזר מעורכי המלחמה מדלא כתיב בית בנה אלא בנה בית בנה מ"מ, לרבי אליעזר בן יעקב דווקא בית כמשמעו.

בנה בית שער, אכסדרא, מרפסת - אינו חוזר, שנאמר 'בית', והיינו הראוי לדירה.

דף מ"ג ע"ב

מדכתוב ולא חנכו ולא כתיב ולא חנך הוה מיעוט פרט לגזלן, גם באופן שעשה תשובה ונתן דמיו שאינו בכלל הירא ורך הלבב החוזר מעבירות שבידו, אעפ"כ אינו בכלל קנה בית דבגזילה בא לידו.

'ומי האיש אשר נטע כרם', מריבוי האיש נתרבה גם לקח וירש וניתן לו במתנה ומדלא כתיב אשר כרם נטע נתרבה ה' אילני מאכל ואפילו משאר מינין, ולא ה' אילני סרק או ד' מיני מאכל דכתיב כרם ופחות שהכרמים היינו ה' גפנים, ולרבי אליעזר בן יעקב רק כרם כמשמעו.

המבריק או מרכיב גם כן חוזר מערכי המלחמה כגון ילדה בילדה ונטע הראשונה לצורך לסתום פרצה ולקוץ ממנה קורות לכשתגדל, דהשניה חייבת בערלה וצריך לחללו דאינה בטלה להראשונה כיון דאם יחליט שגם הראשונה תתקיים לפירות גם היה חייבת בערלה, אבל אם הראשונה זקינה בטלה השניה להראשונה ואינה חייבת בערלה כיון דאינה יכולה להיות ילדה ולהתחייב בערלה, וכן הרכבת איסור מין בשאינו מינו אינו חוזר דנתמעט ממיעוט דולא חיללו ולא כתוב ולא חילל, וכן לרבי אליעזר בן יעקב דסובר דדווקא כרם כמשמעות הפסוק ולא שאר מינים, הוא הדין נוטע כמשמעו ולא מרכיב ומבריק.

המבריק אילן בירק לרשב"ג מותר, ולחכמים אסור, ולרשב"ג חוזר מעורכי המלחמה משום האילן דאילו משום הירק דאין בה ערלה לא היה חוזר.

ילדה שהיא שפל קומה ולא תגבה לעולם עד טפח נוהגת בה ערלה כל הימים מדרבנן דנראית כבת שנה ודווקא בשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אבל אם כל הכרם כך לא נוהגת בה ערלה כל ימיה דהכל יודעים דיש לו כרם משונה.

כרם של שני שותפין אין חוזרין עליו מערכי המלחמה דאינו בכלל כרמו דהיינו המיוחד לו, ואינו דומה לחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה דכולן חוזרין דהתם שמא תתייבם לאחד מהן ולכל או"א שמא היא אשתו.

אסור לקרות ק"ש בד' אמותיו של מת - משום לועג לרש, שזה קורא וזה אינו יכול לקרות.

בת אשתו הגדלה בין בניו מאשתו אחרת - לרבי אליעזר בן יעקב אסורה להם, שנראית כאחותם, ויאמר שנושא אחותו, ולהלכה מותר דיש קול דאינם אח ואחות.

עני שכניס הרבה לקט שכחה ופאה כאחד ועשה מהן כרי בשדה הוקבע למעשר מדרבנן שאין ידוע לכל שכנסין מעט מעט ואינם חייבים במעשר, אבל בשדה פטור דיש קול דמלקט שכתה ופאה הם ופטורים ממעשר.

כרם פחותה מטפח אינה אוסרת הזרעים משום כלאי הכרם, דכתיב תקדש המלאה, ורבנן לא גזרו בשתיים כנגד שתיים ואחד יוצא זנב, אבל אם כל הכרם כך גזרו רבנן.

יום רביעי פרשת מקץ - כ"ז כסלו תשע"ו

דף מ"ד ע"א

חצר שלפני המערה העומד בתוכה טהור אע"פ שיש מתים בתוכה לב"ש דווקא ביש ד' אמות לב"ה כל שיש בה ד' טפחים, ודווקא אם פתחה מן הצד אבל פתחה מלמעלה גם לב"ה צריך ד' אמות דאי אפשר דלא מאהיל. חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויאהיל עליו.

המארס הבתולה, אלמנה, שומרת יבם אפילו יש חמשה אחין כולן חוזרין.

מי האיש אשר ארש אשה ולא לקח המיעט הוא מדלא כתיב ולא לקח פרט אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתניה לישראל בת ישראל לנתין וממזר.

קידש אשה אסורה לו אין עבירה בקידושין עד שיבעול, שמביא זרעו או האשה לידי חילול ובאיסור ממזרת כתיב לא יבא, ונתניה כתיב לא תתחנן ולכן אם קידשו אחד מן הפסולים אינן חוזרין מעורכי המלחמה ואינם בכלל הירא ורך הלבב דפירושו המתירא מעבירות שבידו.

כתוב אשר בנה ואחר כך כתוב אשר נטע ואח"כ אשר ארש, לימדה תורה דרך ארץ שיבנה בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה.

'הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך' - קודם בית, אח"כ כרם, ואח"כ ישא אשה. ויש דורשים: קודם מקרא, ואח"כ משנה, ואח"כ גמרא. ויש דורשים: קודם מקרא ומשנה, ואח"כ גמרא, ואח"כ מעשים טובים. או קודם מקרא ומשנה וגמרא ואח"כ מעשים טובים, ואח"כ דרוש וקבל שכר.

לרבי יהודה הבונה בית על מכונו אינו חוזר דווקא אם סתרו ובנאו כבראשונה, אבל אם חידש בו שורה של אבנים הרי הוא בכלל בית חדש.

לרבי אליעזר הבונה בית לבנים בשדון לא היה חוזר - שאינו מתקיים, וצריך לחדשו פעמיים בשמיטה.

'כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא' - אפילו לקח אלמנה וגרושה - שחדשה היא לו, יצא מחזיר גרושתו - שאינה חדשה לו.

'לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר' - אף לא יספק מים ומזון ויתקן דרכים, ואף שכתב 'לא יעבור' כתב גם 'לא יצא בצבא' - לעבור בב' לאוין.

בנה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה - חוזרים, ומספקים מים ומזון, ומתקיימים הדרכים, שנאמר במי שלקח אשה חדשה 'לא יעבור עליו' - עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים.

דף מ"ד ע"ב

'הירא ורך הלבב' - לרבי עקיבא: כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. לרבי יוסי הגלילי: שמתירא מעבירות שבידו, ואפילו עבירות דרבנן כגון שח בין הנחת תפילין של יד לראש. לרבי יוסי: דווקא בעבירות דאורייתא.

'ולא ימס את לבב אחיו כלבבו' - שמע קול קרנות או הגפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות ומי רגלים שותתים על ברכיו מחמת יראה.

'והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם' - העמידו בראשם גיבורים, שאם יפול אחד מהנלחמים יעמידוהו, וכן העמידום בעקב העם - שלא יחזרו אחרונים לאחריהם, וכעין חיצים של ברזל בידיהם, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, שתחילת נפילה היא ניסה.

יום חמישי פרשת מקץ - כ"ח כסלו תשע"ו

דף מ"ה ע"א

'ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: ויצאו - הם ולא שלוחיהם, ומדדו - ואפילו

נמצא דאפילו אם הוא פשוט שאין עיר קרובה כעיר זו היו מודדין שמצוה לעסוק במדידה.

לרבי אליעזר בן יעקב זקנין זה כל הסנהדרין גדולה של ע"א, (ודלא כר"ש דהיינו ג' ודלא כרבי יהודה דהיינו ה') שופטיך זה מלך וכהן גדול.

אינו זקן ממרא אלא כששאל סנהדרין גדולה כשהם בלשכת הגזית דכתיב "וקמת ועלית אל המקום", דהמקום גורם.

"שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", שאם אחד מן הסנהדרין צריך לצאת לדבר הרשות יוצא אם נשאר שם עשרים ושלושה כנגד סנהדרין קטנה, אבל לדבר מצוה מותר.

נמצא טמון לא היו עורפין דכתיב "כי ימצא חלל באדמה" משמעות דכי ימצא חלל היינו בכל מקום שנמצא, וא"כ אדמה בא למעט טמון.

'כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה' - רבי יהודה דרש: שכחה דומה לקציר, מה קציר בגלוי אף שכחה, אך טמון פטור, לחכמים 'בשדה' לרבות טמון, ולרבי יהודה בא לרבות שכחת קמה והיינו שכחת שדה, וחכמים לומדים שכחת קמה מכי תקצור קצירך בשדך ושכחת ששכח קמה העומד בשדה, לרבי יהודה היינו למעט אם צפו עומריו לתוך שדה חבירו.

איבעיא בצפו עומרין בתוך שדהו והיו מוטלין על גבי אבן או עמוד או זו על זו אם אור שדה כשדה.

עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכחו - לת"ק: התחתון שכחה והעליון אינו שכחה, או משום שהחזיק בו להרימו זכה בו ושכחה אינה אלא כשהוא שכוח מעיקרו, או לפי הצד באיבעיא שצף באויר שדה אינו שכחה, לרבי שמעון: גם התחתון אינו שכחה שהוא טמון.

איבעיא, שני חללים זה על גבי זה, אחד משוך מעט יותר לעיר אחת, והשני לעיר אחרת, האם: א. מודדים מהעליון - שמין במינו לא נקרא צף אלא כמונח על הקרקע, ולא מהתחתון - שהוא טמון. ב. מודדים מהתחתון - שמין במינו אינו טמון, ולא מהעליון - שמין במינו נחשב צף. ג. אין מודדים כלל, שהעליון צף והתחתון טמון. ד. מודדים מהעליון - שמין במינו אינו צף, ומהתחתון - שמין במינו אינו טמון.

דף מ"ה ע"ב

חלל - היינו בכלי ברזל כעין חרב ולא שנמצא חנוק. לת"ק: חלל - ולא מפרפר, באדמה - ולא טמון בגל, נופל - ולא תלוי באילן, בשדה - ולא צף על פני המים. לרבי אליעזר: כל חלל עורפים אף מפרפר צף וטמון ותלוי, שנתרבו מהאמור כמה פעמים 'חלל'.

נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עכו"ם - לא היו עורפים, שנאמר 'כי ימצא', פרט למצוי תדיר.

נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד - מודדים לעיר הקרובה שיש בה ב"ד, שצריך לקיים ולקחו זקני העיר'.

נמצא מכוון בין שתי עיירות - לרבי אליעזר: כל אחת משתייהן מביאה עגלה, שסובר אפשר לצמצם ולכוון המדה, והנאמר 'והיה העיר הקרובה' משמע גם כמה קרובות.

ירושלים - לרבי אליעזר אינה מביאה עגלה ערופה, שנאמר 'לרשתה', וסובר שירושלים לא נתחלקה לשבטים.

קוברין את החלל במקום שנמצא, והוא אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע שהמת קנה מקומו לקוברו שם.

נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר - לרבי אליעזר: מוליכים הראש אצל הגוף, שתולים שהראש התגלגל ונתרחק מגופו. לרבי עקיבא: מוליכים הגוף אצל הראש.

מודדים לעגלה ערופה - לרבי אליעזר: מטיבורו, שסובר שזהו עיקר מקום חיותו. לרבי עקיבא: מחוטמו, שסובר שזהו עיקר מקום חיותו. לרבי אליעזר בן יעקב: ממקום שנעשה חלל והיינו הצואר.

מהיכן נוצר הולד - לת"ק: מראשו, לאבא שאול מטבורו, והיינו לענין יצירתו דמתחיל מאמצעו, אבל לענין חיותו מודה שעיקר חיותו באפיו.

יום שישי פרשת מקץ - כ"ט כסלו תשע"ו

דף מ"ו ע"א

נפטרו זקני ירושלים והלכו להם, שאין עליהם אלא למדוד. זקני אותה העיר מביאים עגלת בקר אשר לא עבד בה ולא משכה בעול.

שאר העבודות פוסלות בעגלה אם היא עבודה לצורך, אבל הניח עליה שק ולא להוליכו לא פסלה, אבל משיכת עול טפח פוסל גם אם משכה שלא לצורך עבודה.

אין מום פוסל בעגלה, אע"פ שפוסל בפרה אדומה ולא אמרינן מה דפוסל בפרה אע"פ שאין השנים פוסל בה ק"ו עגלה שפוסל בה שנים שיפסול בה מום, דכתיב בפרה "אשר אין בה מום" בה למעט עגלה.

הניח על פרה אדומה אגודה של שקין פסולה, יש תנא דלומדו מגזירה שוה עול עול מעגלה דלאו דווקא עול אלא גם שאר עבודות פוסלות, ולתנא זו שאר עבודות פוסל בפרה רק אם תמשך וכדין דעגלה, ויש תנא דלומדו ממה דכתיב בפרה אשר לא עלה עליה היינו שום דבר, ומה דכתיב עול דעול פוסל גם שלא לצורך מלאכה ולתנא זו פוסל כל שעלה עליה גם אם לא משך.

עבודה דבהמת קדשים אינה פוסלת אותה להקרבה, דכתיב בעגלה אשר לא עובד בה למעוטי קדשים, וגם מהא דכתיב "עורת או שבור וכו' לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב אבל מקריב אם נעבד בה, וגם מהא דכתיב "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוקים מכל אלה" אלה אי אתה מקריב אבל מקריב אם נעבד בה, יתור הפסוקים היינו גם אם נעבד בה מלאכת איסור כגון בשבת או כלאים, וגם אם נעבד בה אחר שהקדישו.

שיעור דעול הוא טפח, ונפקא מינה אם קנה עול צריך שיהיה לכל לפחות טפח.

מורידים העגלה לנחל, שאמר הקב"ה: הביא עגלה שלא עשה פירות, ויערוף במקום שאין עושה פירות וכפר על מי שלא הניחוהו לעשות פירות דהיינו מצות.

דף מ"ו ע"ב

מורידים העגלה לנחל איתן, היינו קשה, ולאחרים היינו ישן ולא שהובאה קרקע אחרת שם, ואין איתן אלא למצוה ואינו מעכב.

עורפים אותה בקופיץ (כמין סכין גדול) מאחוריה - שלמדים מחטאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו'.

מקום עריפת העגלה אסור מלזרוע ומליעבד דכתיב ולא יזרע, לרבי יאשיהו גם למפרע לא זרע ועבד בה דכתיב אשר לא יעבד ולא כתיב ולא יעבוד בו, לרבי יונתן משמע רק להבא ולא למפרע דלא כתוב אשר לא נעבד.

מותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים, אבל שאר עבודות אסור, שנאמר 'אשר לא יעבד בו' היינו כל העבודות, ו'לא יזרע' מלמד שדווקא כעין זריעה שהיא בגופה של קרקע.

'וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל איתן' - היינו על מקום עריפתה.

'ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו' - שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות ולויה.

כופין ללויה שאין שיעור לשכרה.

כנעני שהראה באצבעו או בעקמימות שפתים להשומרים את מבוא העיר והצילו אותו ומשפחתו ובנה העיר לזו שצובעין בה תכלת ולא בלבנה שנחרב ולא החריבה נבוכדנצר ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה אלא זקניה בזמן שדעתן קצה עליהן יוצאין חוץ לחומה ומתנים, ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, ק"ו למי שעושה לויה ברגליו.

המהלך בדרך ואין לו לויה - יעסוק בתורה.

בשביל ד' פסיעות שליוה פרעה לאברהם - נשתעבד בבניו ד' מאות שנה. כל המלוה חבירו ד' אמות בעיר - אותו היוצא לדרך אינו ניזוק.

לויית הרב לתלמיד - עד הבית שבתוך ע"א אמה ושיריים לבתי העיר. לחברו - עד תחום שבת. תלמיד לרבו שאינו מובהק - עד פרסא, לרבו מובהק - ג' פרסאות.

רב כהנא ליוה את רב שימי בר אשי מפום נהרא עד ביה צינתא דבבל שהיו שם הרבה דקלים, ואמר פירוש כתוב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" דארץ שגזר עליה אדם ראשון לישב נתישבה ובשביל שלא גזר אדם שיהא שם ישוב לא עבר בה אדם, וכן במקום זה גזר עליו אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר.

כל שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים שאילמלא ליווהו אנשי יריחו לאלישע לא גירה דובים לתינוקות.

נאמר באלישע 'יעל משם בית קל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח': 'נערים קטנים' - מנוערים מן המצות וקטני אמונה, או שהיו נערים שבזבזו עצמן כקטנים, ולעגו על אלישע שהיו מימיהם מים רעים ופרנסתם היה להביא מים למכור ואלישע הפך מימיהם ממים רעים למים טובים ותו לא היה להם פרנסה והיו דואגין על פרנסתם, ואמרו לו עלה שהקרחת עלינו את המקום.

'וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה' - היינו קטנה ממקום הנקרא נעורין.

"ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' ותצאנה שתיים דובים" וכו', לרב לא קללם בפה אלא בראיה דכל מקום שנתנו חכמים עיניהם היינו או מיתה או עוני, לשמואל ראה בנבואה שכולן נתעברה אמן ביה"כ, לרבי יצחק נפחא ראה שיש להן בלורית כאמוריים, לרבי יוחנן ראה שלא הייתה בהן לחלוחית של מצוה ולא בזרעם עד סוף כל הדורות.

שבת קודש פרשת מקץ - א' טבת תשע"ז

דף מ"ז ע"א

'ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים' - נחלקו רב ושמואל אם היה שם יער בלא דובים, ונעשה נס שבאו דובים, או שלא היה לא יער ולא דובים, ונעשה נס בתוך נס, ולא נעשה נס שיהיו דובים בלי יער שיראים להתגרות כשאין להם יער קרוב להתחבאות שם.

בשביל מ"ב קרבנות שהקריב בלק הובקעו מישראל מ"ב ילדים שבזיו אלישע, ואע"פ שלמדים מקרבנות בלק דלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר קרבנותיו יצא ממנו רות שיצא ממנו דוד שלמה שהרבו להביא קרבנות, דמכל מקום כוונתו נתקיימה למעט את ישראל.

ג' חינוך - חן מקום על יושביו, שהרי אנשי העיר אמרו לאלישע 'הנה נא מושב העיר טוב' אף שהמים שם היו רעים, חן אשה על בעלה, חן מקח על לוקחו.

ג' חלאים חלה אלישע - שנאמר 'חלה את חליו אשר ימות בו', משום שגירה דובים בתינוקות, ודחפו לגחזי בשתי ידיים.

לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת - לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחף לאחור בשתי ידיו.

נעמן אמר לגחזי שיקח שתי ככרי כסף ושתי חליפות בגדים, ואלישע אמר לגחזי על לקיחתו מנעמן נגד רצונו "לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" (ח' דברים) אע"פ שלא לקח אלא כסף ובגדים, דבאותו עת עסק אלישע בפרק שמונה שרצים ואמר לו רשע הגיע עת ליטול שכר תורתך בעולם הזה שלמדת בפרק ח' שרצים.

אלישע הקפיד על גחזי ואמר וצרעת נעמן "תדבק בך ובזרעך לעולם", וזהו מה שכתוב "וארבעה אנשים היו מצורעים" זהו גחזי ושלשת בניו.

"וילך אלישע במשק" שהלך להחזיר גחזי בתשובה ולא חזר דאמר לו כך מקובלני ממך כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

גחזי חטא והחטיא את הרבים במה שהעמיד עגלים של ירבעם באויר בין שמים לארץ, או דשם חקק של פיו שעל הע"ז שהייתה אומרת אנוכי ולא יהיה לך, או שדחה תלמידים מלכא לפני אלישע.

ינאי המלך הרג כל החכמים, חוץ משמעון בן שטח שהטמינו אותו אשת ינאי, ורבי יהושע בן פרחיה ברח לאלכסנדריא של מצרים עד שנעשה שלום, וקראו רבי שמעון בן שטח שיחזור.

יהושע בן פרחיה שיבח את בעלת האכסניא במעשיה, תלמיד אחד אמר רבי עיניה עגולות, א"ל רשע בכך אתה עוסק להסתכל באשת איש והחרימו בשמתא, והיה בא לפניו כל יום ולא קיבלו, יום א' כשבא לפניו היה קורא קריאת שמע והיה דעתו לקבלו והראה בידו שרוצה לקבלו והוא סבר שנתכוין לדחפו והלך ועבד ע"ז ועשה כישוף והסית והדיח והחטיא את ישראל, אמר לו חזור בך, אמר לו כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

יצר תינוק ואשה - תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.

נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה - לתנא דמתניתין תצא ותרעה בעדר, ולא כתנא הסובר שירידתה נחל איתן אוסרתה. משנערפה העגלה - תקבר במקומה, שעשתה את שלה שבאה לכפר כל זמן שהוא ספק, ואסורה בהנאה שנאמר בה 'כפרה' כבקדשים.

נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג - אין העגלה פוטרת אותו ויהרג, שנאמר 'ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו'.

דף מ"ז ע"ב

עד אחד האומר ראיתי את ההורג לא היו עורפין דכתיב "לא נודע מי הכה" הא נודע אפילו הכיר בו אחד בסוף העולם לא היו עורפין.

סנהדרין שראו אחד שהרג הנפש לר"ע אע"פ שאין מכירין אותו לא היו עורפין דכתיב "ועינינו לא ראו".

עד אחד האומר שראה ההורג ואחד מכחישו לעולא ור' יצחק אין עורפין דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים, ולרבי חייא היינו דווקא אם בא עד השני אחר שנתקבלו דבריו של הראשון אבל באו בבת אחת עורפין.

עד אומר ראיתי את ההורג ושנים אומרים לא ראית היו עורפין, ולפי רבי

נחמיה דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הולכין אחר רוב דעות אפילו אם אותן השנים היו נשים הן נאמנים נגד העד הראשון, לפי האיכא דאמרי היינו דווקא אם עד הראשון היה גם כן עד פסול אבל אם היה עד כשר ובאו שתי נשים אחר שנתקבל דבריו אינן נאמנים, אבל באו בבת אחת הוה כעד המכחיש עד והוה ספק.

שנים אומרים ראינו את ההורג וא' אומר לא ראיתם לא היו עורפין, וכן לרבי נחמיה דבפסולי עדות הולכין אחר רוב דעות, בין לקולא בין לחומרא.

משרבו הרוצחין בגלוי בטלה עגלה ערופה לפי שאינה באה אלא על הספק ועכשיו יודעים מי הם, משבא אליעזר בן דינאי ותחינה בן פרישה היה נקרא חזרו לקרותו בן הרצחן.

'זנקה האיש מעון' - המים בודקים האשה רק בזמן שהאיש מנוקה מעוון ביאה אסורה, בין מזו בין מאחרת, בין אשת איש בין פנויה, בין הוא בין בניו ובנותיו, ולכן משרבו המגנפים הפסיק רבן יוחנן בן זכאי המים המרים.

משרבו בעלי הנאה נתעותו הדינין ונתקלקלו המעשים ואין נוח בעולם, דמתוך שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לעיין להורות לציבור ומתוך כך נתקלקלו מעשיהם ואין להקב"ה נחת רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו.

משרבו רואי פנים בדין בטל לא תגורו, ופסק לא תכירו, ופרקו עול שמים ונתנו עליהם עול בשר ודם.

משרבו לוחשי לחישות בדין רבה חרון אף בישראל ונסתלקה השכינה.

משרבו אחרי בצעם לבם הולך רבו האומרים לרע טוב ומשבחין הרשעים ולטוב רע, משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע רבו הווי הווי בעולם.

משרבו מושכי הרוק מתוך גאווה רבו היהירים ונתמעטו התלמידים והתורה מחזרת אולי תמצא לומדיה, משרבו היהירים התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים שאין דורינו רואה אלא לפנים, ולבסוף נמאס עליהם דהמתגאה אינו מקובל אפילו על אנשי ביתו.

משרבו הדיינים המטיילין פרקמטיא שלהם על בעלי בתים להשתכר על ידם רבה השוחד והטיית משפט ופסקה טובה.

משרבו הדיינים המסבירים פנים לאחד מבעלי הדין מפני טובה שעשה לו רבו איש הישר בעיניו יעשה דלא יראו מהדיינים, ושפילים הוגבהו והגבוהים הושפלו דאין אימת הגדולים על הקטנים ואין ניכר בין גבוה לשפל, ומלכותם של ישראל הולכת ומתנוולת.

משרבו צרי עין מלהנות אחרים בממונם וטורפי טרף דגזלנים הם, רבו מאמצי הלב מלרחם על העניים ומלהלות ועברו על הנאמר "השמר לך פן" וכו'.

משרבו נטויות גרון ומשקרות עיניים רבו מים המרים, רק מי המרים נפסק ע"י רבן יוחנן בן זכאי.

משרבו מקבלי מתנות נתמעטו הימים ונתקצרו השנים דכתיב "שונא מתנות יחיה".

משרבו זחוחי הלב שאין מטין אזנם לשמוע יפה מפי רבם וסומכין על בינתם רבו מחלוקות בישראל.

משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ונעשות כשתי תורות.

משרבו מקבלי צדקה מן העובדי כוכבים היו ישראל למטה ולאחור והעכו"ם למעלה ולפנים.

משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים בטלו האשכולות איש כל בו, תורה באמתתה ואין דופי ושכחה ומחלוקת.

יום ראשון פרשת ויגש - ב' טבת תשע"ז

דף מ"ח ע"א

יוחנן כהן גדול ביטל וידוי מעשרות - הואיל וקנס עזרא שיתנו המעשרות לכהנים ולא ללוים, ואי אפשר לומר תחילת הוידוי - 'וגם נתתיו ללוי', שוב אין מתודה על שאר מעשרות.

יוחנן כהן גדול גזר על הדמאי - שראה שכולם מפרישים תרומה גדולה ואין כולם מעשרים, ועדיין הוא טבל שיש בו עונש מיתה, תיקן שהלוקח פירות מעם הארץ מפריש מהם כל המעשרות, ומפריש תרומת מעשר ממעשר ראשון ונותנה לכהן, שאסורה לזרים (וזר האוכלה במיתה), ומעשר שני עולה ואוכלו בירושלים, אבל מעשר ראשון ומעשר עני שמוותרים לזרים, מעכב אצלו, שאינו חייב ליתן מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ולכן בימיו א"צ לשאול על הדמאי.

יוחנן כהן גדול ביטל הלויים מלומר כל יום על הדוכן הפסוק "עזרה למה תישן" דאמר וכי יש שינה לפני המקום הלא כבר נאמר "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל", ומה שכתוב כן היינו בזמן שישראל שרויין בצער ועובדי כוכבים בנחת ושלחה.

יוחנן כהן גדול ביטל את הנוקפין שהיו מסרטיין לעגל בין קרניו לפני שחיטת קדשים כדי שיפול דם בעיניו כשהיו רוצין להפילו לארץ דאינו רואה ואינו מתחזק כל כך על רגליו, או שהיו חובטין אותו במקלות כדרך שעושיין לפני עבודת כוכבים, אמר להם עד מתי אתם מאכילין טריפות למזבח דשמא ניקב קרום של מוח, ותיקן להם טבעות להכניס צואר בהמה לתוכו.

עד ימי יוחנן כהן גדול היה פטיש מכה בירושלים בחולו של מועד לעשות דבר האבד, וגזר על הנפחים אפילו בדבר האבד מפני שקולן נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהוא דבר האבוד.

משבטלה סנהדרין גזרו על השיר, רב הונא אמר אוזן השומע שיר תעקר, רבא אמר בית שיש בה זמרה נחרב מאיסקופת הבית דשם מתחיל חורבן הבית, זמרה דמושכי ספינות בחבל ובשעת חרישה מותר שאינו אלא לזרזם במלאכתם, ושל עבדנים אסור דאינו אלא לשחוק.

רב הונא גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבית משתאות, והוזל המחירים וק' אוזנים עלו זוז וק' סאה חיטין עלו זוז ולא היו צריכים לקנותם מרוב שפע, רב חסדא לא הקפיד מלמחות בידם ועלו המחירים ולא מצא לקנות אוזן אפילו בזוז.

זמר דאנשים ונשים עונות אחריהם יש בה קצת פריצות, אבל זמר דנשים ואנשים עונים אחריהן כאש בנעורת לפי שמטה אנו לשמוע כדי לענות, ואם אין שומעין לנו לבטל את שניהם נקדים לבטל זה שהוא אש בנעורת.

כל השוטה בד' מיני זמר מביא חמש פורענות לעולם, גורמם גלות לעולם, רעב לעולם, תורה שתשתכח מלמדיה, שפלות להקב"ה, ושפלות לישראל, ולאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נופלין בגיהנם.

מר בר רב אשי ראה את השד המזיק בית ומנגח כשור וכותת את שערי.

דף מ"ח ע"ב

משמתו נביאים בטלו אורים ותומים לתנא דמתניתין היינו בימי נביאים הראשונים לרב הונא היינו בימי דוד שמואל ושלמה, לרב נחמן היינו בימי דוד דצדוק שאל ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו, לתנא דברייתא היינו משחרב בית המקדש דבטלו ערי מגרש של ערי הלויים, ואורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, וכן מפרש רב נחמן בר יצחק כוונת תנא דמתניתין דנביאים הראשונים היינו לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי.

משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל, אך היו משתמשים בבית קול, שפעם היו מסובים ואמרה בת קול: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת הספידוהו: הי חסיד הי עיניו תלמידו של עזרא. ופעם היו מסובים ואמרה בת קול: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו זכאין לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו: הי עניו הי חסיד תלמידו של הלל.

שמואל הקטן אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל עתידים ליהרג בחרב, וחבריהם בשאר מיתות, ושאר העם ילכו בשבי, והרבה צרות עתידים לבא על העם.

בקשו לומר על ר' יהודה בן בבא 'הי חסיד הי ועניו', אלא שאין מספידים הרוגי מלכות, שמאימת המלך מיהרו לקבורו.

השמיר בו בנה שלמה המלך את בית המקדש, לרבי יהודה לא סיתתה כלל עם ברזל, לר' נחמיה היו מתקנין אותו בברזל בחוץ לפני שהכניסוהו לבית המקדש, לרבי נראין דברי רבי יהודה בבית המקדש ורבי נחמיה באבני ביתו של שלמה.

שמות השבטים הכתובים על אבני חושן ואפוד נחקקו בהם - שנאמר 'פיתוחי חותם', ואין מסרטים באיזמל - שנאמר 'במלאותם', אלא כותב עליהן בדיו, ומראה להם שמיר מבחוץ, והן נבקעות ואינן חסרות כלום.

שמיר ברייתו כשעורה, ונברא בששת ימי בראשית, ואין דבר קשה יכול לעמוד בפניו, וכורכים אותו בספוגים של צמר לשומרו, ומניחים אותו בסל של אבר מלא סובין של שעורים.

משחרב בית המקדש בטל השמיר, משחרב בית ראשון בטלה מין משי הנקרא פרנדא, וזכוכית לבנה, ורכב ברזל, וי"א אף יין קרוש הבא משנר.

מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות, לרבי יוסי אף ניטל שומן הפירות, לרבי שמעון בן אלעזר הטהרה שפסקה מישראל ביטלה את טעם וריח הפירות, דמתוך שהי וטהורין ונוהגין בטהרה אף הקב"ה מטהר פירותיהן מריח רע ומטעם רע (רש"י מ"ט). בעון פיסוק המעשרות פסק שומן הדגים, לחכמים הזנות והכשפים כילו את הכל.

משחרב בית המקדש בטל 'זופת צופים' - לרב: סולת שצפה על גבי נפה מרוב שמנה. ללוי: שהייתה ברכה מצויה בעיסה, וכשמדבקין ככרות בדופני תנור אחת בדופן זה ואחת בדופן זה שכנגדו הן תפוחות עד

שמגעת זו לזו, לרבי יהושע בן לוי זה דבש הבא מן ההרים הגבוהים שמשם צופים למרחוק.

המערה מכלי טהור לכלי טמא אין הקילוח מצרפן להיות חיבור לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנו, חוץ מדבש הזיפים והצפחים שהוא עב מאוד והרי הוא כמחובר שכשהקילוח פוסק הוא הולך מלמטה למעלה.

דבש הזיפים - לרבי יוחנן: שמזיפים בו, שמתוך שהוא טוב ועב אין ניכר שמערבים בו מים ויין. לריש לקיש: על שם מקומו נקרא כך.

'בבוא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו' - לרבי יוחנן: היינו בני אדם המזיפים ומשקרים והולכי רכיל. לרבי אלעזר: על שם מקומו. משחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה - שמאמינים בהקב"ה לוותר ממונם להידור מצוה ולצדקה ולהוצאות שבת ויו"ט.

כל מי שיש לו פת בסלו ואומר: מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה.

'כי מי בו ליום קטנות' - לרבי אלעזר: מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחנם לעתיד לבא, ואין מקבלין שכר שלם - קטנות אמונה שהיתה בהן (שלא האמינו בהקב"ה). לרבא: אלו קטני רשעי ישראל שמתו כשהם קטנים, שעל ידיהם קורעים דין אביהם, שכשבאים אביהם לדין, אומרים: רבש"ע, מאחר שאתה עתיד ליפרע ממנו למה האבלתם וצערתם עלינו במותינו.

יום שני פרשת ויגש - ג' טבת תשע"ו

דף מ"ט

אלמלא תפלתו של דוד היו כל ישראל מוכרי רבב שהוא דבר מאוס, אך דוד המלך התפלל 'כי לא לנצח ישכח אביו... שיתה ה' מורה להם', תן להם מרות - עושר, שיהיו הגויים נוהגים בהם כבוד, וידעו הגויים שהם אנוש ואינם אלהות - שאין כל הכבוד והגדולה שלהם.

אלמלא תפלתו של חבקוק היו ב' תלמידי חכמים מתכסים בטלית אחד ועוסקים בתורה.

שני תלמידי חכמים המהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה - ראויים להשרף באש.

שני תלמידי חכמים הדרים בעיר אחת ואין נוחים זה לזה בהלכה - אחד מת ואחד גולה.

כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך דחק - תפלתו נשמעת, ומשביעים אותו מזיו שכינה, ואף אין פרגוד ננעל בפניו.

מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, וכל יום ויום קללתו מרובה משל חברו, והעולם קיים על סדר קדושה (שתקנוהו כדי שיהיו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרגומו), ועל 'יהא שמייה רבה' שעונים אחר שהדרשן דורש.

רב הונא מצא מין תמר שמן, והיה בה ריח טוב והטמינו, כשבא רבה בנו אמר לאביו שמריח תמר שמן, אמר לו אביו טהרה יש בכך לפיכך מריחה לך, ואצלך לא נתבטל ריח הפירות שנתבטל בחורבן בית המקדש. וכשבא אבא בנו של רבה בן רב הונא נתנה לבנו, אמר לו רב הונא: בני, שמחת את לבי בטהרתך, והקהיתה את שיני - שהראיתי שאהבתך על בנך יותר מעלי, שנטלת ממני ונתת לו. שאהבת האב על בנו, ואהבת בני בניו הם על בניו.

רב אחא בר יעקב גידל בן בתו רבי יעקב, כשהגדיל אמר לו השקיני מים ענה לו איני בנך ואין עלי לכבדך כבן.

בפולמוס (בחיל) שהביא אספסיינוס על ירושלים גזרו על עטרות חתנים הנעשה ממלח וגפרית. של הדס וורד - לרב מותר, לשמואל אסור. של קנים וחילת - לשמואל מותר, ללוי אסור.

בפולמוס של אספסיינוס על ירושלים גזרו על זוג של עינבל אחד שמקשקים בו לשיר בבית המשתאות.

רבה ב"ר הונא עשה לחתונת בנו מין כלי שיר הדומה לקול של זוג עינבל, ושיברו אביו שחשש שיעשו גם כלי שגזרו עליו, ואין להכות אלא על כד של חרס וכדומה.

בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות - היינו מזהב ועיר של זהב מצויירת עליה, אבל עושה של מילת.

בפולמוס של טיטוס גזרו על חופת חתנים של טלית צבועה שני, וקבועים בה טסי זהב, אבל עושה כמין כיפה של מעגלי עץ ותולה בה צניפין ורדידי זהב.

בפולמוס של טיטוס גזרו שלא ילמד אדם את בנו יוונית, שמלכי בית חשמונאי היו מתקוטטים על המלוכה, ובכל יום היו משלשלים דינרים בקופה ומעלים להם תמורתם תמידים, היה שם זקן המכיר בחכמת יוונית, לעז להם שכל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרים בידם. למחר העלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו בחומה, ונזדעזעה

ארץ ישראל ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה, אותו שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, ואסור אדם שילמד לבנו חכמת יוונת.

כשהחריבו החיילות את הזרעים שסביבות ירושלים הוצרכו להביא את העומר מגנות צריפים, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר, אבל בשאר השנים מצוה להביא מהקרוב לירושלים, שנאמר 'כרמל' - שיהא לח, וכשבא מרחוק מתייבש.

לא אסרו ללמוד אלא חכמה יוונית שמדברים בו בני פלטיין ואין שאר העם מכירים בו, אבל לשון יוונית מותר, ולקרובים למלכות גם חכמה יוונית מותר.

בפולמוס האחרון של טיטוס של חורבן הבית גזרו שלא תצא הכלה באפריון בתוך העיר משום צניעות.

משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים לילה ויום בבית המדרש. משמת בן זומא בטלו הדרשנים (שהיה בקי בטעמי המקראות). משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה (שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ, שאין דבר לבטלה בתורה), ובטלו זרועי תורה, ונסתמו מעיינות החכמה של עומק סברא ולסמוך טעמי תורה על מדרשי המקראות. משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה העושים מעשים מופלאים. משמת ר' יוסי קטנתא פסקו חסידים והוא היה מקטניהם וסופם. משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה (שירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מיושב) ומתה טהרה ופרישות. משמת רבי ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה (שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים אכלו על שולחנו). משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא וכפלו צרות. משמת רבי אליעזר גגנו ספר תורה שהיה בעל הלכות מפי שמועה הרבה וסדורות בפיו. משמת רבי יהושע בטלה עצה ומחשבה, שהיה זהיר בדרשות ובקי בהלכות ובתשובות האפיקורסים ולהבין רמזיהם. משמת רבי אלעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה שעטרת חכמים הוא עשרם. משמת רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות.

משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורים מיוחסים וחפו ראשם - שגברה יד עזי פנים ממזרים שהיו עשירים, ונדלדלו אנשי מעשה (שאינו חש להם), וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורשים לישראל, ואין מבקש עליהם רחמים, ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים.

מיום שחרב בית המקדש התחילו החכמים להקטין ולהיות מלמדי תינוקות, ומלמדי תינוקות חזנים, וחזנים כעמי הארץ, ועמי הארץ הולכים ומתדלדלים.

בסוף הגלות לפני בא המשיח: חוצפא יתרבה, יהיה יוקר, הגפן תתן פריה והיין ביוקר (שהכל עוסקים במשתאות), מלכות תהפך למינות, אין לך אדם שיכול להוכיח כיון שכולם נכשלים בחטא, בתי מדרש יהיו לבית זנות, הגליל יחרב, מקום הנקרא 'גבלן' יושם, אנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו, חכמת סופרים תסרה, יראי חטא ימאסו, האמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש יהיו אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מי יש לנו להשען - על אבינו שבשמים.

רב יוסף אמר שאין לשנות במשנה 'משמת רבי בטל ענוה' כיון שאני עגוונות, ורב נחמן אמר שלא לשנות 'יראת חטא' כיון שאני יראת חטא.

הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

יום שלישי פרשת ויגש - ד' טבת תשע"ו

מסכת גיטין

דף ב' ע"א

שליח להולכה המביא גט ממדינת הים תיקנו חכמים שצריך לומר 'בפני

נכתב ובפני נחתם".

לתנא קמא המביא גט מעיירות הסמוכות והמובלעות בתחום ארץ ישראל אינו צריך לומר 'בפני נכתב ונחתם'. לרבן גמליאל - אף המביא מעיירות סמוכות לארץ ישראל כגון רקס וחגר, צריך לומר. לרבי אליעזר - אף המביא מכפר לודים שהוא מובלע בתוך גבול ארץ ישראל ללוד, צריך לומר.²

לחכמים גם המוליך גט מארץ ישראל למדינת הים צ"ל בפ"ג ובפ"ג.

המביא מדינה למדינה במדינת הים צריך לומר בפ"ג ובפ"ג, לרשב"ג אפילו בעיר אחת אם מקפידין שלא ילכו מזו לזו צ"ל בפ"ג ובפ"ג.

לרבי יהודה מרקם למזרח העולם דינו כחוץ לארץ, ורקם עצמו כח"ל, מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום, מעכו לצפון ועכו כצפון, לר"מ עכו כארץ ישראל לגיטין.

המביא גט בארץ ישראל אינו צריך לומר בפ"ג ובפ"ג, שתולים שמסתמא הגט כשר כיון שבקאים בדין 'לשמה', ועדים מצויים תמיד לקיימו, ואם יבא הבעל אח"כ ויערער - יתקיים בחותמיו.³

דף ב' ע"ב

טעם התקנה שיאמר השליח 'בפני נכתב ובפני נחתם': לרבה - אין בני מדינת הים בני תורה, ואינם יודעים שצריך לכתוב לשמה, וכיון שאומר בפ"ג ובפ"ג שואלים אותו אם נכתב לשמה. לרבה - שאין שיירות מצויות, ואין עדים מצויים לקיימו. ונפק"מ - א. בשניים שהביאו גט, שהם מצויים לקיימו. ב. שליח ממדינה למדינה בארץ ישראל, שאין מצויים לקיימו (ולהלן ד': חוזרת בה הגמרא מחילוק זה). ג. שליח באותה מדינה במדינת הים, שמצויים לקיימו.

עד אחד נאמן באיסורים - שהרי האמינה התורה כל אחד על הפרשת תרומה, ושחיטה, וניקור הגיד וחלב. אבל במקום שהוחזק איסור, כגון אשת איש - אינו נאמן.

מדאורייתא אין צריך השליח לומר שהגט נכתב לשמה - שרוב ישראל בקיאים בדין לשמה, ואפילו לרבי מאיר החושש למיעוט - סתם סופרים יודעים דין לשמה, וחכמים חששו שמא ימצא הבעל גט מאחד מבני עירו ששמו כשמו ושמה וכשמה, שנמלך מלגרש, וישלח גט זה לאשתו.⁴

יום רביעי פרשת ויגש - ה' טבת תשע"ו

דף ג' ע"א

חכמים הקילו והאמינו שליח שאמר בפני נכתב ונחתם ולא הצריכו שני עדים - כדי שלא תהיה עגונה.

אין הבעל יכול לערער על הגט אחר שהשליח אמר בפני נכתב ונחתם - כיון שהשליח נותנו לה בפני שניים או שלשה ואומר בפניהם בפ"ג ובפ"ג, לכן מדייק כשמקבלו מיד הבעל ויודע שברצון מגרשה, ולא יבא הבעל לערער, וגם אם יערער אינו נאמן, שהשליח ודאי דייק לדעת שנכתב לשמה.

לרבה שטעם תקנת אמירת בפ"ג ובפ"ג הוא כדי לקיים השטר, אין צריך שני עדים כשאר קיום שטרות - שמדאורייתא אין צריך קיום, שעדים החתומים על השטר כנחקרה עדותן בבית דין, שלא חציף אדם לזיף, וקיום אינו אלא מדרבנן, ומשום עיגון הקילו כאן חכמים שהשליח נאמן.

רבה לא פירש כרבה שטעם התקנה הוא משום לשמה - שהרי אינו אומר בפ"ג לשמה. ולרבה - אילו היה צריך לומר ג' תיבות לפעמים לא היה אומר אלא 'בפני נכתב' והרי הוא משנה ממתבע שטבעו חכמים בגיטין והולד ממזר.

רבה לא פירש כרבה שהטעם הוא משום קיום - שאם כן יאמר רק 'בפני נחתם' ולא 'בפני נכתב'. ולרבה - הצריכו להוסיף זאת כדי שלא יטעו ויאמרו שבכל קיום שטרות די בעד אחד, ואף שאינו דומה - שבקיום שטרות מעידים שזהו כתב העדים וכאן מעיד בלשון בפני נכתב ונחתם,

סיכומי התוספות

- א. כל השטרות נקראים 'גט', אבל ברוב המקומות סתם גט היינו גט אשה. כותבים י"ב שטרות בגט אשה, לר"ת - 'גט' גימטריא י"ב. לר"י בשם רב האי גאון ורבינו סעדיא - שנאמר 'ספר כריתות', ויש י"ב שורות המפסיקים בין ד' חומשי תורה, וד' שורות שבין במדבר לדברים אינם בכלל כיון שספר דברים הוא חזרה.
- ב. לר"ת ב' רקס הוא א' בא"י וא' בחו"ל ומתניתין מיירי באותו של חו"ל, ועכו הייתה חציה בא"י וחציה בחו"ל ומתניתין מיירי בצד של חו"ל, לר"י אפילו בצד של א"י צ"ל בפ"ג ובפ"ג כיון שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר הישוב ומופלג מן הישיבות ובתי דינין.
- ג. ולא טענינן בשבילו דמזוייף דמשום עיגונא אקילו רבנן, אבל שטר ממון היוצא עליו שלא בפניו או על יתומים ולקוחות טענינן שהוא מזוייף דאל"כ כ"א יכתוב שטר ויגבה מהם, וטענינן להו פרוע אפילו באופן שאינם יכולים לטעון מזויף דאביהם היה יכול לטעון פרוע מיגו דמזוייף.
- ד. לתוס': סתמא מעיד לשמה.
- ה. לתוס': כיון שמעידים שהבעל שלחם, שוב אין הבעל נאמן לערער..
- ו. לתוס': תרומה ושחיטה נאמן אפילו בהוחזק האיסור - משום שבידו לתקנם, והמקור שעד אחד נאמן באיסורים הוא מנדה, שנאמר 'וספרה לה' - לעצמה.
- ז. לתוס': באופן זה אפילו נכתב לשמה פסול, שצריך שיהא מוכח מתוך עדי החתימה מי הוא המגרש, והתקנה לומר בפ"ג ובפ"ג היא כדי שלא יערער הבעל שכתבו

ושם אין האשה ובעל דבר נאמנים וכאן האשה עצמה מביאה גיטה ונאמנת לומר בפ"נ ובפ"ג, מ"מ גם בגט אילו יאמר השליח שמכיר בחתימת העדים נאמן, ולכן צריכים לעשות היכר בין גיטין לשטרות, אבל לרבה אין מועיל אם יאמר השליח שמכיר חתימת העדים, ולכן אין מקום לחשוש לחילוף בין זה לקיום".

דף ג' ע"ב

זכתב לה ספר כריתות, לה - היינו לשמה. לרבי מאיר: 'זכתב' היינו חתימות העדים שיהיו לשמה, שסובר שעיקר השטר הוא חתימתו. לרבי אלעזר: מדאורייתא גט בלא חתימת עדים כשר, ו'זכתב' היינו הכתיבה, ולכן צריך כתיבה לשמה.

אין כותבין גט על מחובר לקרקע - שנאמר 'זכתב... ונתן', מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתניה ולא כתיבה קציצה ונתניה. לרבי מאיר: 'זכתב' היינו החתימות, אך לכתחילה גם הכתיבה לא תהיה על מחובר שמא יחתום במחובר, ובדיעבד אם כתבו על המחובר ותלשו וחתמו ונתנו לה כשר.

שלשה גיטין פסולים מדרבנן ואם ניסת הולד כשר: א. כתב בכתב ידי הבעל ואין עליו עדים ט. ב. יש עליו עדים ואין בו זמן. ג. יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד. לרבי אלעזר: אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לכתחילה, וגובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים (וכן בשטר מלוה), שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה.

הגמרא נתקשתה לפי רבה שטעם תקנת בפ"נ ובפ"ג כדי להעיד שנעשה לשמה, מי הוא התנא הסובר שצריך בין כתיבה ובין חתימה לשמה - שרבי מאיר צריך רק חתימה לשמה, ואפילו מדרבנן, ואם מצא הגט וחתמו ונתנו לה כשר (ומותר לחתום וליתנו לכתחילה) ולרבי אלעזר צריך רק כתיבה לשמה ולא חתימה לשמה.

יום השישי פרשת ויגש - ו' טבת תשע"ו

דף ד' ע"א

לרבי אלעזר אף שהגט כשר בלא עדי חתימה, אם חתם עליו קרוב או פסול הגט פסול, שמזויף מתוכו".

לרבה תנא דמתניתין שהצריך כתיבה וחתימה לשמה - או רבי אליעזר ש'זכתב לה' היינו כתיבה לשמה, ואם חתמו עליו עדים צריך שתהא חתימתם לשמה. או רבי יהודה, שמצינו שסובר שאין הגט כשר עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש, שצריך שתהא כתיבה וחתימה בכשרות, וכן צריך כתיבה וחתימה לשמה.

בתחילת הסוגיא לא רצו להעמיד שהתנא דמתניתין הסובר שצריך כתיבה וחתימה לשמה הוא רבי יהודה - שרצו להעמיד כרבי מאיר שסתם מתניתין כמותו, או כרבי אלעזר שהלכה כמותו שהגט כשר בלא עדי חתימה.

המביא גט מעיירות הסמוכות ומובלעות בתחום ארץ ישראל - לת"ק: אין צריך לומר בפ"נ ובפ"ג, לרבן גמליאל: סמוכות - צריך לומר ולא מובלעות לר"א גם מובלעות, לרבה דטעם אמירת בפ"נ ובפ"ג הוא משום דאין בקיאים לשמה נחלקו ת"ק ור"ג אם גמירי, ולר"א גם מובלעות צ"ל בפ"נ ובפ"ג אע"פ דגמירי דמאחר שגזרו במדינת הים לא נתנו חלוק בדבר, לרבה לכו"ע הטעם הוא לפי שאין מצויין לקיימו ונחלקו ת"ק ור"ג אם סמוכות מצויין לקיימו, ולר"א גם מובלעות צריך לומר שלא תחלוק במדינת הים.

חכמים דמתניתין סוברים דגם המוליך גט מארץ ישראל למדינת הים צריך לומר בפ"נ ובפ"ג, לרבה ת"ק מוליך אין צריך כיון דבני ארץ ישראל בקיאים בדין דלשמה, וחכמים גוזרין מוליך מארץ ישראל משום המביא ממדינת הים, לרבה חכמים מפרשים דברי ת"ק דגם מוליך מארץ ישראל

צ"ל בפ"נ ובפ"ג דאין עדים מצויין לקיימו.

דף ד' ע"ב

הא דתנן המביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך לומר בפ"נ ובפ"ג, דמשמע הא באותה מדינה במדינת הים א"צ לומר דמשמע כרבא דבמקום שעדים מצויין לקיימו א"צ לומר בפ"נ, לרבה המשנה בא לאפוקי דמדינה למדינה בארץ ישראל א"צ לומר בפ"נ ובפ"ג, מיהו מכח הדיוק משמע רק דאינו מעכב אם לא נכתב לפניו לכן תנן בפירוש דהמביא גט בארץ ישראל א"צ לומר בפ"נ ובפ"ג, דגם לכתחילה א"צ לאומרו.

הא דתנן המביא ממדינה למדינה במדינת הים צ"ל בפ"נ ובפ"ג משמע דווקא במדינת הים אבל ממדינה למדינה בארץ ישראל א"צ לומר, גם לרבה דשכיחי עדים לקיימו בין בזמן שבית המקדש קיים על ידי עולי רגלים, ובין בזמן שאינה קיים כיון בתי דינין קבועים בעיירות ומצוייות שיירות.

מה ששינו רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא צ"ל בפ"נ ובפ"ג שהייתה עיר אחת בארץ ישראל ששמה עססיון והיו מקפדין שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו, דגם לרבה אע"פ דבקיאים בדין דלשמה צריך לאומרו במקום דאין שכיח עדים לקיימו, והנפק"מ בין רבה לרבה הוא בשנים שהביאו גט או באותו מדינה במדינת הים דלרבה א"צ לאומרו ולרבה צריך.

יום שישי פרשת ויגש - ז' טבת תשע"ו

דף ה' ע"א

שליח פקח שהביא גט ממדינת הים, ונתן לה כשהוא פקח, ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"ג עד שנתחרש - אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו. ולרבה היינו רק אחר שלמדו בני חו"ל שצריך לכתוב הגט לשמה, שאין צריך לעדותו שנכתב לשמה.

אחר שלמדו בני חו"ל שצריך לכתוב הגט לשמה - לרבה: עדיין נשאר התקנה לומר בפ"נ ובפ"ג גם להעיד שנעשה לשמה, גזירה שמא יחזור הדבר לקלוקלו. אבל בשליח שהיה פקח ונתחרש, כיון שלא שכיח לא גזרו בזה חכמים. אמנם באשה המביאה גיטה בתורת שליחות (שלא תתגרש בו עד שתגיע למקום פלוני וכו'), אף שאינו שכיח הצריכו אותה לומר בפ"נ ובפ"ג - שלא תחלוק בשליחות. אכן בעל עצמו שהביא גט שכתבו במדינת הים ובא כאן לגרשה א"צ לאומרו, שכל הטעם לאומרו הוא מחשש שמא יבא בעל אח"כ ויערער, וכשהוא עצמו הביאו לא חששו. **שניים שנעשו שליחים להביא גט** - לרבה: אין צריכים לומר בפ"נ ובפ"ג, שהרי נאמנים גם להעיד שנתגרשה. לרבה: היינו רק אחר שלמדו, והגם שאחר שלמדו נשאר התקנה - לא תיקנו בשניים כיון שאין זה שכיח. **המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"ג** - אם נתקיים בחותמיו כשר. לרבה: היינו דווקא לאחר שלמדו, וכשניסת שלא תצא, שהטעם שהצריכו לאומרו הוא שמא יבא הבעל ויערער, וכיון שניסת ולא בא לערער אין אנו מערערים.

דף ה' ע"ב

אמוראי קמאי כבר נחלקו במחלוקת רבה ורבה בטעם התקנה לומר בפ"נ ובפ"ג - לרבי יהושע בן לוי משום שאין בקיאים לשמה, ולרבי יוחנן משום שאין מצויים לקיימו.

לרבי יוחנן השליח נותן לה הגט בפני שניים - שהשליח נעשה עד ובדרבנן עד נעשה דיין, לרבי חנינא - נותן בפני ג', כיון שאשה כשרה להביא הגט חוששים שמא תתן לה בפני שנים ואשה אינה כשרה להיות דיין.

המביא גט מדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"ג - לרבי מאיר: יוציא והולד ממזר, שסובר כל המשנה מוטבע שתקנו חכמים בגיטין הולד ממזר. לחכמים: אין הולד ממזר, אלא יחזור ויתגנו לה ויאמר לה בפ"נ ובפ"ג.

סיכומי התוספות

הסופר להתלמד, והוא החתים עליו עדים, כיון שלא היה בקי בדין לשמה.

ה. לתוס': גם לרבה שליח לבד לא מהני אם יאמר יודע אני רק אם שניים אומרים כן וכדין דקיום שטרות

ט. אפילו לרבי מאיר, שאין לך חתימה גדולה מזו.

י. אפילו לר"מ או דכתב הבעל בכתב ידו או למ"ד כתב סופר ועד כשר

יא. לר"ח אין לגבות ממשועבדים בעדי מסירה.

יב. חוששין שמא נסמוך על פיהם להשאיה או להוציא ממון אע"פ שהדבר אמת אין לעשות כן אלא בעדות כשר

יג. גזירה פן לא יכתוב לשמה

יד. ולכן גט הנמסר בלי עדי מסירה פסול, דהא דעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם שאם ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים תינשא ע"י עדי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה ונמסר לפני עדי מסירה, לר"ת גם לר"מ בעינן עדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים, ושמא ר"א מודה לענין ממון דדיי בע"ח דהוצאת בעדי חתימה דהודאת בעל דין כמאה עדים.

טו. לאחר שלמדו אין בין רבה לרבה שנים שהביאו גט, ואיכא בינייהו גט מקוים.

טז. גם אחר שנישאת ולא תצא, דצריך לומר בפ"ג בשעת הנתינה או אח"כ תוך כדי דיבור, וספק אם מהני אח"כ כל זמן שעסוקין באותו ענין, וכן קודם הנתינה